

Természetvédelmi kezelési és fenntartási terv Tengelic község helyi jelentőségű természetvédelmi területeire:

Arborétum (Benyovszky park)



A terv időtartama: 2025-2035.

A kezelési és fenntartási terv a 3/2008. (II. 5.) KvVM rendelet a természetvédelmi kezelési tervek készítésére, készítőjére és tartalmára vonatkozó szabályokról Mellékletének alapján készült.

A kezelési és fenntartási terv dokumentációt készítette:

Böszörményi Krisztina
okl. táj-és kertépítész vezető tervező, táj- és természetvédelmi szakértő
K-1-02-0031, Sz-025/2009 SZTjV, SZTV
7629 Pécs, Körös u. 21.
T: 20/51 00 135
E-mail: krisztina.boszormenyi@gmail.com

Tartalom

A.	A megalapozó dokumentáció	4
1.	Általános adatok.....	4
2.	Tervezési terület állapotának leírása.....	7
B.	Részletes természetvédelmi kezelési terv	18
3.	Fogalom meghatározás.....	18
4.	Természetvédelmi kezelési célkitűzések meghatározása.....	18
5.	Természetvédelmi stratégiák	18
6.	Részletes kezelési előírások	18

A. Megalapozó dokumentáció

1. Általános adatok

1.1. A tervezési terület azonosító adatai

- a) Arborétum (Benyovszky park) Törzskönyvi szám: 16/23/TT/77
- b) Területileg illetékes a Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság
- c) Területileg illetékes természetvédelmi hatóság a Tolna Vármegyei Kormányhivatal.

1.2. A tervezési terület természetvédelmi rendeltetése

A területen található őshonos fák, egyéb védett növények és madarak természetes élőhelyének hosszú-távú védelme.

1.3. Ingatlan-nyilvántartási adatok

Arborétum (Benyovszky park) helyi jelentőségű védett természeti terület kiterjedése 96,676 ha, ingatlan-nyilvántartási helyrajzi száma(i) 054/1,054/2a, 054/2b, 054/3, 067/1, 067/2, 067/3, és 069 hrsz-ú területből az E625740,50-N134644,86; E625738,08-N134653,26; E652744,09-N134655,99; E625745,12-N134653,35; E625779,48-N134664,19; E625787,36-N134685,11 EOv koordinátájú töréspontok által meghatározott határvonaltól északra fekvő, 0,6953 hektár kiterjedésű területrész.

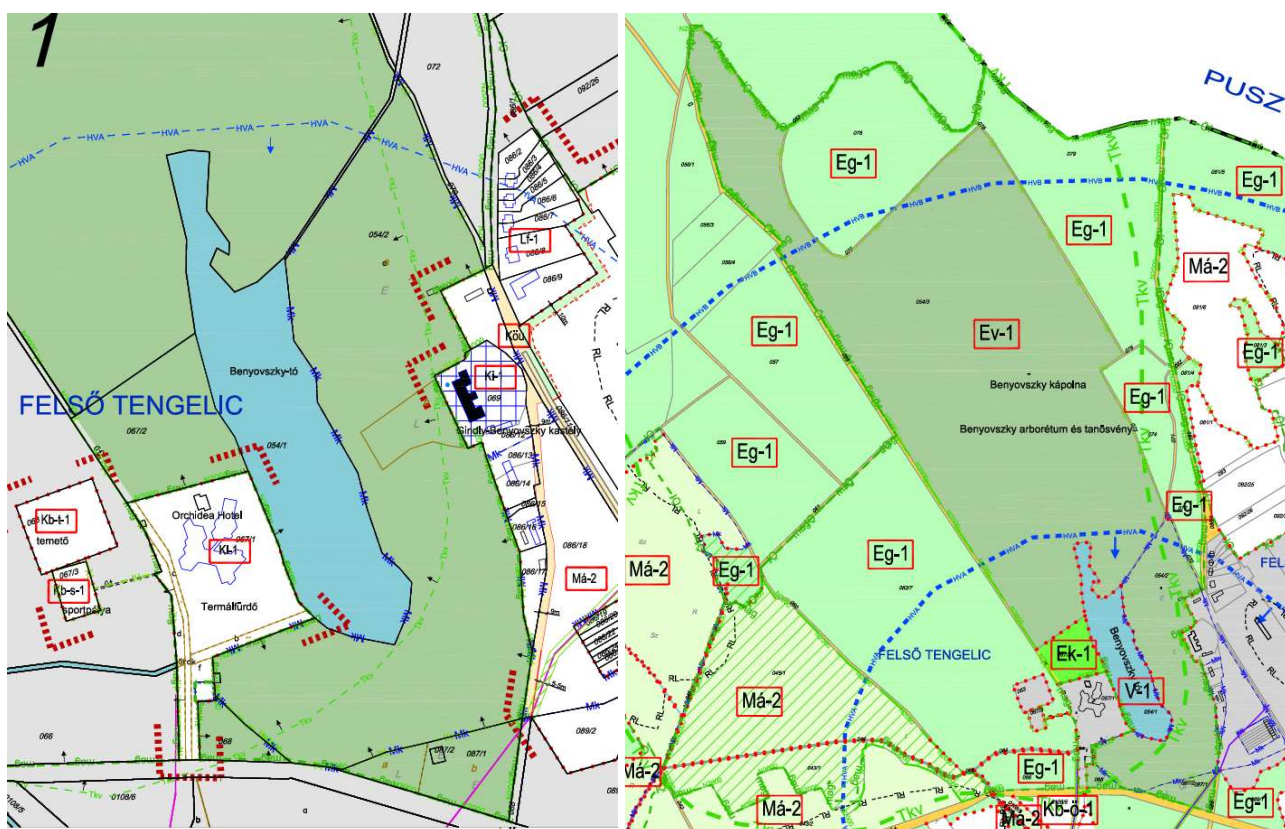
Az (1) bekezdés szerinti 054/1, 054/2a, 054/2b és a 067/2 helyrajzi számú ingatlanok területei az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészletekről szóló 45/2006. (XII. 8.) KvVM rendelet alapján Natura 2000 területnek minősülnek, ezeket a táblázatban **vastag betűvel** szedték.

Hrsz.	Műv. ág	Terület	Tulajdonos	Megjegyzés
054/1	Kivett mocsár	4.6908	Magyar Állam	Természetvédelmi terület bejegyzés Natura 2000 terület bejegyzés Arborétum (19/2011. (III. 16.) VM)
054/2a	Erdő	11.1815	Magyar Állam	Természetvédelmi terület bejegyzés Natura 2000 terület bejegyzés EOv vezetékjog (áram)
054/2b	Legelő	5105	Magyar Állam	Természetvédelmi terület bejegyzés Natura 2000 terület bejegyzés
054/3	Erdő és kápolna	74.9075	Magyar Állam	Természetvédelmi terület bejegyzés Natura 2000 terület bejegyzés
067/1	Kivett - termál szálloda	2.7718	Hotel Orchidea Kft.	Természetvédelmi terület bejegyzés Arborétum (19/2011. (III. 16.) VM) Útszolgalmi jog bejegyzés EOv vezetékjog (áram és gáz)
067/2	Erdő	1.9284	Pálmay István és Dömény Zoltán	Természetvédelmi terület bejegyzés Natura 2000 terület bejegyzés
067/3	Kivett sporttelep	2169	Hotel Orchidea Kft.	Természetvédelmi terület bejegyzés Arborétum (19/2011. (III. 16.) VM)
069*	Kivett lakóház, műterem, udvar	1.1042 (0,6953)	Dante Birodalom Kft.	Műemlék bejegyzés Arborétum (19/2011. (III. 16.) VM)

*A 069 hrsz-en nem szerepel a Természetvédelmi terület bejegyzés

1.4. A tervezési területre vonatkozó egyéb hatályos előírások

- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről
- 2009. évi XXXVII. törvény az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról
- 2018. évi CXXXIX. törvény Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről
- 1996. évi LV. törvény a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról
- 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről
- 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól
- A Tengelic 054/1, 067/1, 067/3, 069 ingatlanok a 19/2011. (III. 16.) VM rendelet 1. melléklete szerinti arborétumok jegyzékében szerepel (Tengelici Benyovszky park)
- Tengelic község Önkormányzata Képviselő-testületének 24/2007. (XII.19) rendelete a helyi jelentőségű védett természeti területek védettségének fenntartásáról
- Tengelic Község Önkormányzat Képviselő-testülete 12/2018. (X. 31.) önkormányzati rendelete Tengelic község helyi építési szabályzatáról
- Tengelic Község Önkormányzata Képviselő-testületének 16/2017.(XI.30.) önkormányzati rendelete a településkép védelméről
- Tengelic Község Környezetvédelmi Programja 2022-2026

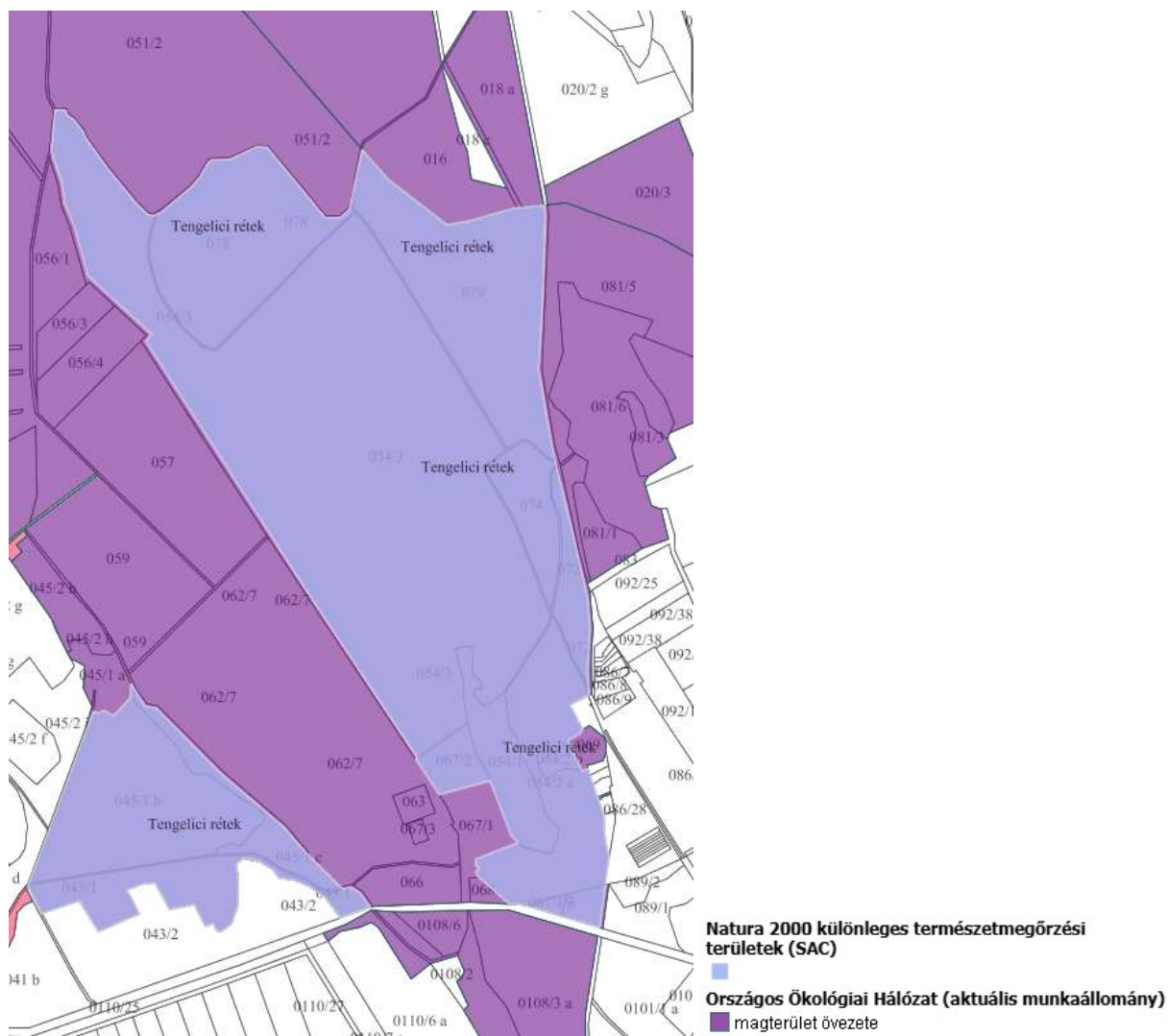


A Benyovszky park Tengelic belterületi és külterületi szabályozási tervlapjain

A szabályozási terv szerint a védett terület külterületi részei védelmi erdő (Ev-1), közjóléti erdő (Ek-1) és vízgazdálkodási terület (V-1) övezetekbe tartozik. A 067/1 és 069 hrsz Ki-1 idegenforgalmi különleges terület övezetbe, a 067/3 Kb-s-1 különleges beépítésre nem szánt sportolási célú terület övezetbe tartozik. A védett terület nagyrésze tájképvédelmi övezet.

A 069 és a 054/2 a Gindly-Benyovszky-kastély ex-lege műemléki környezete (azonosító: 19706). A kastély és a parkja a 069 hrsz-on műemlék (törzsszám 9900, azonosító 8773, 14715). A park szerepel a Magyar Kertörökség Alapítvány Történeti Kertek Adatbázisában, MKA azonosítója: 376.

A védett terület a Tengelic, K-37 OKK számú termálvízkút vízbázisának hidrogeológiai „A” és „B” védőidom területét érinti. A hidrogeológiai „A” és „B” védőövezetek területén a 123/1997. (VII. 18.) Korm. rendelet 5. számú mellékletében találhatóak a védőterületek és védőidomok övezeteire vonatkozó korlátozások, amelyet be kell tartani.



Az ökológiai hálózat magterületének és a Natura 2000 hálózat érintettsége a helyi védett területen

Az 1.3. pontban jelölt ingatlanok a Tengelic-rétek kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (Natura 2000) részei, azonosítója HUDD20070.

A teljes terület az ökológiai hálózat magterületének övezetében tartozik. A 2018. évi CXXXIX. törvény szerint az ökológiai hálózat magterületének övezetében csak olyan övezet és építési övezet jelölhető ki, amely az ökológiai hálózat magterülete és az ökológiai hálózat ökológiai folyosója természetes és természetközeli élőhelyeit és azok kapcsolatait nem károsítja. Az ökológiai hálózat ökológiai folyosójának övezetében új beépítésre szánt terület – néhány speciális kivételtől eltekintve - nem jelölhető ki. Az ökológiai hálózat ökológiai folyosójának övezetében a közlekedési és energetikai infrastruktúra-hálózatok elemeinek nyomvonala, az ökológiai folyosó és az érintkező

magterület természetes élőhelyeinek fennmaradását biztosító módon, az azok közötti ökológiai kapcsolatok működését nem akadályozó műszaki megoldások alkalmazásával jelölhetők ki és helyezhetők el.

2. Tervezési terület állapotának leírása

2.1. Táj besorolás, környezeti elemek

Nagytáj: Alföld

Középtáj: Mezőföld

Kistáj: Dél-Mezőföld

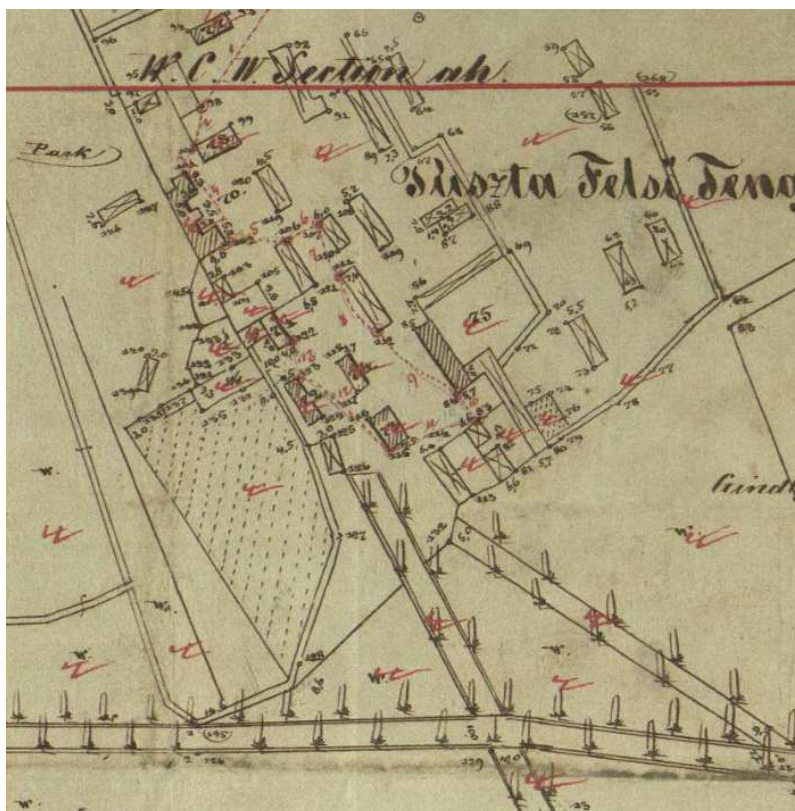
A település teljes közigazgatási területe a Dél-Mezőföld kistáj déli részén fekszik. A tájegység mind az alapkőzet, mind a geomorfológia, mind a tájhasználati módok szerint változatos, ezért növényzete is komplex. Az alföldi jellegű kistáj futóhomokkal, illetve lösszel fedett hordalékkúp-síkság. Kelet felé éles határral különül el a Sárvíz-völgyétől, nyugatra a Tolnai-Sárköztől. Éghajlata mérsékelt meleg - meleg. A hosszú fagymentes időszak a hosszú tenyészidejű növények termesztésének kedvez. Legnagyobb területi részarányal a homok, homokos vályog mechanikai összetételű barnaföldek, réti csernozjomok és réti szolonyec jellemzik. A település közigazgatási területének átlagos tengerszint feletti magassága 98-130m. Az átlagos relatív relief 4-12 m/km². Igen sok a szántó, kiterjedtek az akácosok és telepített fenyvesek, a természetközeli vegetáció alig maradt fenn. A természetközeli vegetáció főleg a Tengelici-homokvidék buckáin és buckaközi mélyedéseiben maradt fenn. Fajsza a kistájban 600-800, a védett fajok száma 60-80. Jellemző özönfajok: ostorfa (*Celtis occidentalis*), zöld juhar (*Acer negundo*), bálványfa (*Ailanthus altissima*), gyalogakác (*Amorpha fruticosa*), selyemkóró (*Asclepias syriaca*), amerikai kóris (*Fraxinus pennsylvanica*), amerikai alkörömös (*Phytolacca americana*), japánkeserűfű-fajok (*Reynoutria* spp.), akác (*Robinia pseudoacacia*), aranyvessző-fajok (*Solidago* spp.).

2.2. Történet

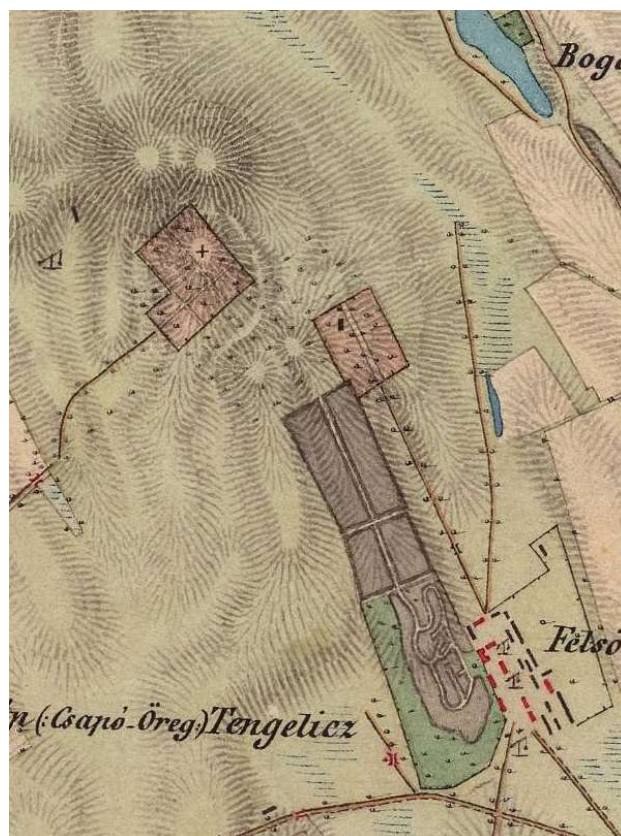
Az eredetileg barokk kastélyt Gindly Károly építtette feltehetően 1776-ban a mainál kisebb alapterületűre. Felsőtengelici lehetett egykoron a Gindly család egyik első központja. A XVIII. században épült kis kastélyt a XIX. század elején klasszicista stílusban átépítették. A kastélyt 1870 körül alakították át ismét, ekkor építhették a kocsijárót és egységesíthették a homlokzatokat. A kastély történetében egy érdekes epizód, hogy Noszlopy Gáspár szabadsapata ebben a kastélyban kísérelt meg merényletet Gindly Antal ellen. A Gindly család tolnai ágának XIX. század végi kihalása után a Benyovszky családdé lett a kastély. Gindly Antal fiának, Rudolfnak a lányát, Máriát Benyovszky Béla vette feleségül, így a kastély a birtokkal együtt a Benyovszkyak tulajdonába került. Gindly Mária és Benyovszky Béla elsőszülött gyermeke, Benyovszky Rezső (Rudolf) haláláig, 1954-ig lakhatott a kastélyban, miközben azt a második világháború után államosították. Az államosítás után a déli szárnyat a Tamási Erdőgazdaság erdésze szolgálati lakásként használta. A pincét a paksi konzervgyár raktárként használta, de savanyítóüzem is működött a falak között. A kastélyt 1981-től Kiss István Kossuth-díjas szobrászművész bérelte, majd 1991-ben meg is vásárolta. Kiss István szobrászművész örökösei 2020-ban eladták, ma a Dante Birodalom Kft. tulajdona. Az épület és kertje műemlékileg védett.

A Gindly-Benyovszky-kúria parkja volt Tolna megye első természetvédelmi területe, 1952-ben országos védelem alá helyezték. Ennek feloldása után helyi védettség alá került. A tengelici oktatási központ 1976-ban épült a megyei tanács beruházásában. A kor színvonalának megfelelő létesítményben helyi tanácsi vezetők számára rendeztek tanfolyamokat. Bentlakásos képzésre is alkalmas volt. 1990-ben az épület tulajdonosa a megyei önkormányzat lett, használati jogot kapott a köztársasági megbízotti, majd, mint jogutód a megyei közigazgatási hivatal. Az első választott megyei közgyűlés az akkor még jó karban lévő épület eladásához nem járult hozzá. Ezután következett a közös ló esete, viták a fenntartásról, tulajdoni hányadról. Mivel több, mint 10 évig nem

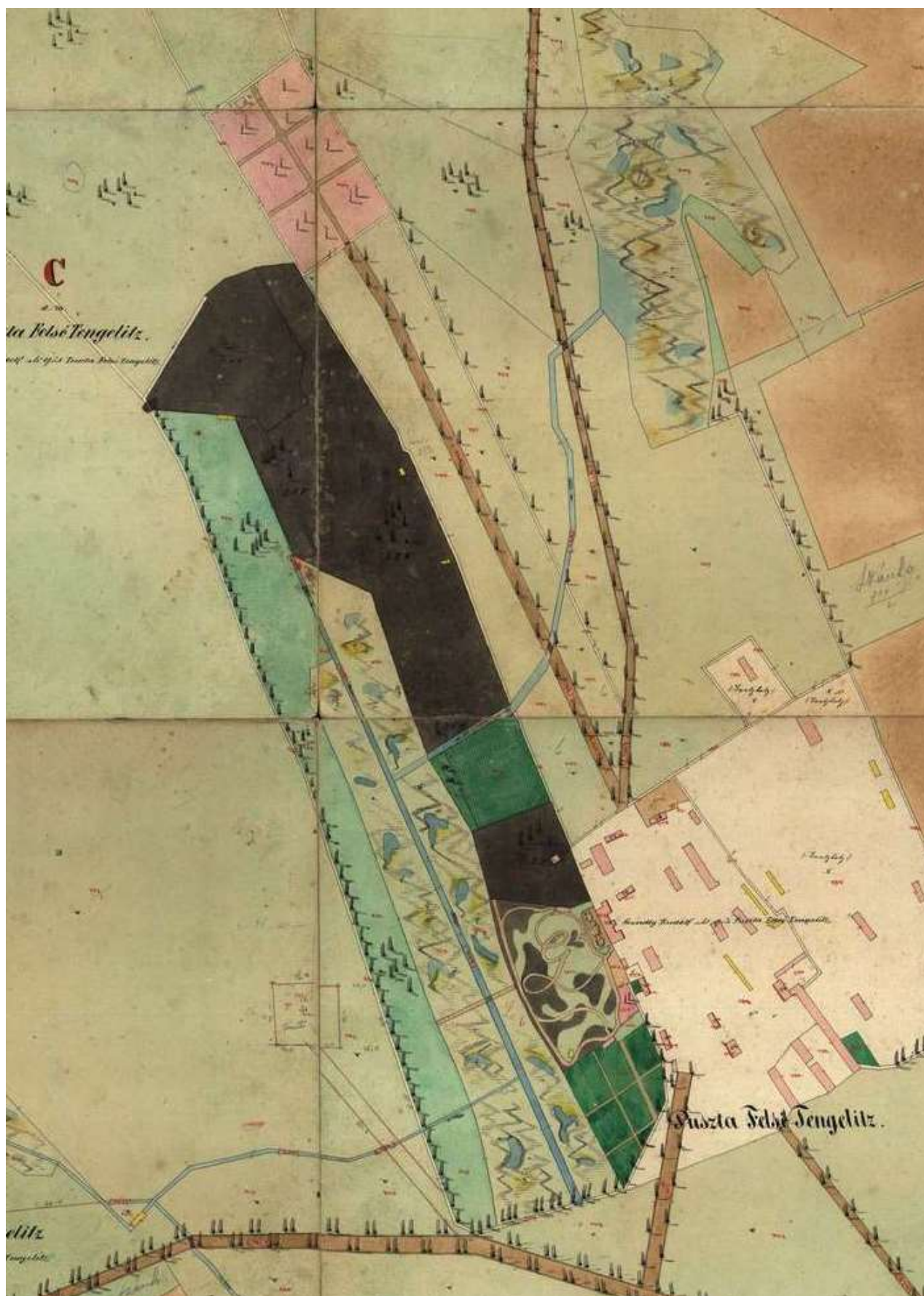
használták, a park tönkrement, Tolna megyei Tanács V.B Oktatási Központja Az egykori Megyei Oktatási Központ és Arborétum (40 ha) részletei, ma Hotel Orchidea néven üzemelő háromcsillagos szálloda



Feld-Skizzen der Gemeinde Nagy Tengelit [S 79 - No. 1061/7.] 1860



Magyar Királyság (1819–1869) - Második katonai felmérés



Kataszteri térkép

A parkerdőben található fás-, illetve lágyszárú növényzetet az 1800-as évek második felében telepítették, valószínűsíthetően 1860 és 1880 között. A terület egykori gazdái tudatos és megtervezett erdőtelepítési munkát végeztek, mely során meghatározott térbeli elrendezést alkalmazva a határvonalakra lepényfát (*Gleditsia triacanthos*) és nyugati ostorfát (*Celtis occidentalis*) ültettek, a kastély előtt pedig egy rózsakert került kialakításra, mely felülnézetből a nemesi család (Benyovszky, Gindly) monogramját ábrázolta. Kis promenádok (sétányok) kötötték össze a kert fő sétaútjait. Korábban a parkerdőben található tó is kastély kertjéhez tartozott, melynek a keleti oldalán egy virginiai borókából (*Juniperus virginiana*) álló fasor vezetett egészen a Benyovszky kápolnáig.



A kastély nyugati előkertje, magántulajdon.

Az erdőben megtalálható a Gindly emlékoszlop. Ez az oszlop a család három generációjának állít emléket. A parkerdőben található Benyovszky sírkápolnát a Boldogságos Szűz Mária tiszteletére építette 1913-14-ben gróf Benyovszky Rezső, ahová a tragikusan elhunyt kislát, Emánuel és majd őt magát temették el. Az épületet sírfosztogatók többször feltörték, a kápolnát súlyosan megrongálták. A romos kápolnát és a környékét 2013-2014-ben a Gyulaj Zrt. felújította, a Benyovszkyak földi maradványait exhumáltatta és újratemetési ünnepi katolikus szertartással újratemetette.



A Gindly-emlékoszlop, háttérben a Benyovszky-kápolna



A terület 1968-ban légifotón (fentrol.hu)

2.3. Biológiai jellemzők

A legutóbbi - 1948-ban (!) - elvégzett élőleltár szerint 50 faj volt a parkban fellelhető. Napjainkra ez a szám valószínűleg kisebb, mert egyes fajok eltűntek, míg a környező erdőkből természetes úton több honos, illetve adventív faj telepedett be. A parkerdőben megtalálható a hamvas tölgy (*Quercus pedunculiflora*), más néven szürke tölgy, mely morfológiai felépítésében hasonlít a kocsányos tölgyhöz, de annál meleg- és szárazságtűrőbb, ezért fontos szerepe lehet Magyarországon a klímaváltozáshoz való alkalmazkodásban. A kaukázusi szárnyas dió (*Pterocarya fraxinifolia*), mely kaukázusi, kelet-török és észak iráni eredetű diófaj. Főként jobb vízellátottságú erdőkben, folyópartokon, mocsaras területeken él. A parkerdőben közvetlenül a tóparton és a szigeten találkozhatunk vele. Kanadai vasfa (*Gymnocladus dioica*) őshazája Észak-Amerika, Magyarországon ritkán ültetik. A kápolna környékén találhatóak a kalábriai feketefenyők (*Pinus nigra* ssp. *calabrica*), melyek Korzikán, Kalábriában és Szicíliában őshonosak, 900 – 1800 m tengerszint feletti magasságban. A legkedvezőbb alaki tulajdonságokkal rendelkező feketefenyő alfaj. Nagytermetű, akár a 40 m-es magasságot is elérheti. Az országban egyedül itt található meg állományszerűen.

A tó körüli lápos részeken találkozhatunk a fekete nyarakkal (*Populus nigra*), amely hazánk síkvidéken előforduló őshonos faja. Magassága elérheti a több mint 30 métert. Törzsvastagsága elérheti akár a 1,5 méter mellmagassági átmérőt is. A fászáru szöveteinek speciális elváltozása ennél a fajnál érdekes törzsalakulat, ún. „csomorosságot” eredményez, mely a bútoriparban kedvelt ún. „csomoros” nyár. A területen található nyugati ostorfa (*Celtis occidentalis*) őshazája Észak-Amerika keleti része, a síkságok fája, ahol folyóvölgyek mély hordaléktalaján más keményfákkal alkot erdőtársulást. Hazánkba az 1900-as évek első felében került. Európában nincs nagy erdészeti jelentősége, azonban hazájában a szilvekhez hasonló faanyaga miatt a bútoripar hasznosítja. Mivel termése a madarak közvetítésével hatékony terjedést tesz lehetővé, emellett allelopátiás képessége miatt is erős a terjedési képessége, és ahol megtelepedik, idővel teljesen degradálja a természetes élőhelyet, természetvédelmi szempontból az egyik legveszélyesebb özőnfaj.

2024. nyarán tornádó erejű vihar pusztított a Tengelici Parkerdőben. A vihar kidöntött 25 és 35 méter közötti idős tölgyfákat, nagylevelű hársfákat, kocsányos tölgyeket, kőrisfákat, korai juharfákat és ostorfákat, százhusz éves kalábriai fenyőfákat. A helyreállítás jelenleg is folyik.



A 2024-ben letarolt park részlete



Idős csomoros nyár

A tó sajnos az utóbbi évek száraz periódusai miatt nem kapott vízutánpótlást és kiszáradt. Az egykori állóvíz partján a vizes élőhelyre jellemző növénytakasúások megmaradtak. Fehér fűz (*Salix alba*), mézgás éger (*Alnus glutinosa*), gyékény fajok (*Thypa* sp.), közönséges nád (*Phragmites australis*), zsombéksás (*Carex elata*). Megtalálható még emellett a magas kőrös (*Fraxinus excelsior*), a vénic szil (*Ulmus laevis*) fajok. Cserjeszintjében fekete bodza (*Sambucus nigra*), kányabangita (*Viburnum opulus*), kutyabenge (*Frangula alnus*) fordul elő. Gyepszintjében a mocsári sás (*Carex acutiformis*), mocsári gólyahír (*Caltha palustris*), a gyöngyvirág (*Convallaria majalis*), a hagymás fogasír (*Dentaria bulbifera*), a védett tőzegpáfrány (*Thelypteris palustris*), mocsári zsurló (*Equisetum palustris*) volt jellemző, ezek közül bejárásunkkor a gyöngyvirágot megtaláltuk.



A kiszáradt tómeder



Előrehaladt szukcesszió az egykori mederben

A kiszáradás előtt a tó térségében megtalálható volt számos ritka és védett faj. Csak néhányat említve: dunai tarajosgőte, vöröshasú unka, barna ásóbéka, zöld varangy, mocsári teknős. A park és a tornádó után megmaradt faállományok jelenleg is élőhelyet biztosítanak többek között a következő védett állatfajoknak: csuszka, erdei pinty, meggyvágó, ökörsem, sárgafejű királyka, macskabagoly, füleskuvik, sárgarigó, holló, egerészölyv, különböző denevérfajok (pl.: nyugati pisedenevér, horgasszörű denevér), mókus, nagy pele. 1972-ben a tó felső végénél az öreg fehér nyarakon és kocsánytalan tölgyeken mintegy 250 fészekből álló szürkegém telep volt a parkban. A még lábon álló öreg fákban fekete harkály, nagy tarkaharkály és zöld küllő költ. A fák kikorhadott nagyobb üregeit kék galamb és macskabagoly, a kisebb faodvakat széncinegék, kék cinegék, barátcinegék, nyaktekercsek, seregélyek foglalják el. Madártani szempontból legkülönösebb a királyka költése, mert ez az apró termetű madár kevés síkvidéki tűlevelű erdős vidékünkön fészkel. Az egykori természetes tó gazdag vízmadárvilága már a múlté. Jelenleg a klasszikus természetes szukcesszió különböző szakaszai figyelhetők

meg. A még fátlan részeken a magaskórósodásnál tart a folyamat, de legnagyobb részén már, szinte teljes borításban, sűrű állományt alkotva a fehér fűz fiatal egyedei jellemzik a régi tómedret.

2.4. Táj- és kultúrtörténeti adottságok

Történeti kertjeink olyan természeti, művészeti, műemléki, történeti környezetkultúra-értékek együttes megtartóhelyei, amelyek a kertkultúra különleges, több száz éves örökségét őrzik. Megóvásuk Európában mindenütt a műemlékvédelem, a természetvédelem és a tudományos kutatás közös feladata, s csak e területek együttes és összehangolt tevékenységével lehet hatékony. A II. világháború végén a kastélyokat és a hozzájuk tartozó birtokokat államosították. Megszűnt tehát az a gazdasági és kulturális háttér, amely e kerteket létrehozta és fenntartotta. A kastélyok és kertek új tulajdonosainak, iskolák, gépállomások, tsz-irodák, öregotthonok, kórházak vezetőinek sem szakértelme, sem anyagi lehetősége nem volt ahhoz, hogy a rájuk maradt kerteket megfelelő módon gondozzák. A kertek – így a Benyovszky-park is - visszafordíthatatlan károsodást szenvedett, némelyikük végleg elpusztult.

A kastélykert nem egyszerűen reprezentációs célú díszkertként értelmezendő. Megalakulásakor kiszakíthatatlan részét képezte egy összetett, kulturális-történeti, ökológiai és nem utolsósorban gazdasági rendszernek. Éppen ezért volt, lehetett működőképes és fenntartható. Jelentős történelmi és művészeti töltetű rendszer tehát, amely csak egységében tárgyalva értelmezhető. A Firenzei Karta szerint a civilizáció és a természet közötti szoros kapcsolat kifejezője.

A kastélykert időben és térben tervezetten tárul fel a látogató előtt; növényi és egyéb természeti alkotóelemeinek köszönhetően olyan élő rendszer, amely az idő múlásával folyamatosan változik. A tájképi kert az 1720–30-as években a tájképfestészet egyik válfajaként bontakozott ki, s célja a képszerű látvány megteremtése volt. Egy kastélykert értéke nem méretéből, hanem tartalmából, összetevőiből adódik. Történetiségét a kastélyépület építéstörténete, a kastély-kert együtteshez köthető nevezetes személyiségek, események is befolyásolják.

A magyar építészetéről szóló 2023. évi C. törvény szerint a történeti kert ún. műemléki sajátos helyszín. Definíciója szerint a történeti kert történeti vagy művészeti értékkel bíró, önállóan vagy más műemléki értékhez kapcsolódóan, illetve a történeti településszerkezet részeként megjelenő táj- és kertépítészeti alkotás, zöldfelület vagy park.

A Benyovszky-kastély és parkja műemlék, szerepel a Magyar Kertörökség Alapítvány Történeti Kertek Adatbázisában, de kerttörténeti kutatása nincs. Helyi jelentőségű kastélykertnek tekinthetjük, amely megőrzése a helyi identitás és értékörzés miatt rendkívül fontos. Történeti, emlékezeti vagy rekreációs szempontból van nagy szerepe, jellemzőek a pontszerű (objektumszerű) kerttörténeti értékek, mint például a megmaradt néhány értékes fa, a kápolna, az emlékoszlop, a tómeder. A 20-21. század emlékei a Hotel és a kastély környékén elhelyezett szobrok, faragványok.

A Gyulaj Zrt. az elmúlt években sokat tett a kert történeti és dendrológiai értékeinek megmentéséért, bemutatásáért. A kápolna felújításán túl tanösvényt létesítettek, amely bemutatja a kert megmaradt értékeit.

Mivel a kert teljesen megváltozott, történeti értékeket már csak részben tartalmaz, történetileg is hiteles felújítása és bemutatása összetett és felelősségteljes feladat, hiszen a hiányzó történeti adatokat műemléki szempontból is vállalhatóan kell pótolni, kiegészíteni.



A felújított kápolna



Az idős fák és fafaragások a Hotel déli előterében.

2.5. Gazdálkodási jellemzők

Az erdőként nyilvántartott erdőrészekre a Gyulaj Zrt. Pincehelyi Erdészete folytat erdőgazdálkodást, illetve a Tengelici Vadásztársaság vadgazdálkodási egységébe tartozik, a tavakon jelenleg horgászat nincs, a Hotel és környezete rekreációs és sport célokat szolgál, az egykori kastély magántulajdon. Legeltetés nincs a területen, csak a kastélyparkban van néhány ló.



B. Részletes természetvédelmi kezelési terv

3. Fogalom meghatározás

Természetvédelmi kezelés: a védett természeti érték, terület felmérését és nyilvántartását, megóvását, őrzését, fenntartását, bemutatását, valamint helyreállítását célzó valamennyi tevékenység (a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény 36.§).

Fenntartás: terület kezelésére vonatkozó célkitűzések megvalósításának lehetséges eszközei (tervezési, kutatási, gondozási, ápolási, felújítási, igazgatási és támogatási stb.)

4. Természetvédelmi kezelési célkitűzések meghatározása

1. A területen megtalálható növény- és állatfajok életfeltételeinek biztosítása különös tekintettel a rovar-madár- és denevérfajokra.
2. A történeti kertekre jellemző, még megmaradt stílusjegyek, térszerkezet és növényállomány megőrzése, fenntartása.

A védett terület védelmének célja az idős fák lehető legjobb állapotban és leghosszabb ideig történő megtartása. A védett fákat óvni kell minden olyan hatástól, mely fennmaradásukat veszélyezteti. Figyelmet kell fordítani a fák és környezetük természetes viszonyainak fenntartására és jellegzetes tájképi értékének megőrzésére.

A természetvédelmi célkitűzések összhangban vannak a Tengelici-rétek kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (HUDD20070) célkitűzéseivel és prioritásaival. A terület részét képező Tengelici Arborétum idős parkerdeinek védelme, tájképi és erdészeti értéke mellett cél az itt élő jelölő állatfajok megőrzése. A területen jelölő élőhely nem található. Az arborétumban található erdőknél cél a tájidegen faültetvények visszaszorítása, valamint a turisztikai és pihenést szolgáló kezelési célok. További cél a degradálódott élőhelyek állapotának helyreállítása, javítása is.

5. Természetvédelmi stratégiák

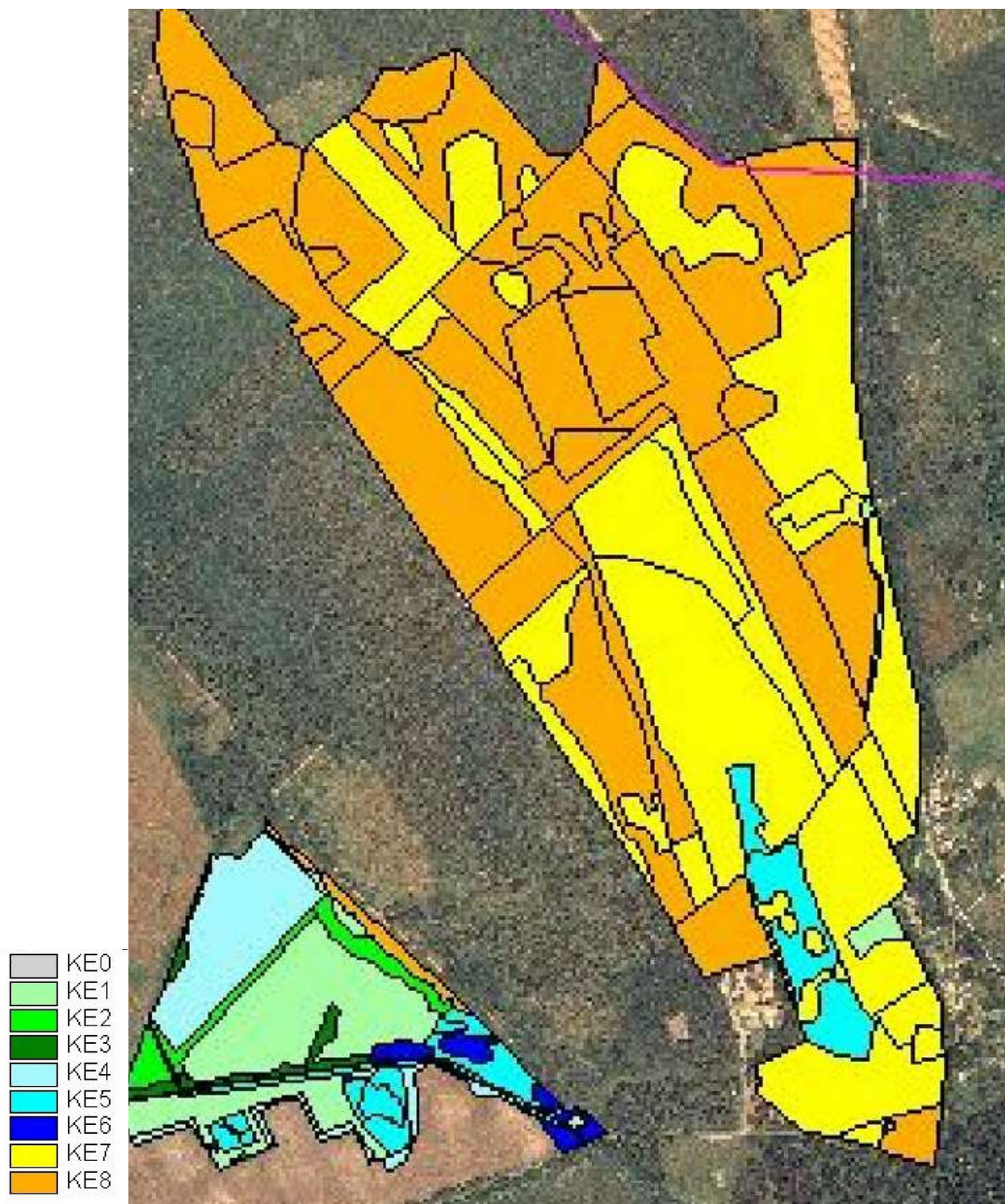
1. A védett természeti terület veszélyeztetésével járó mély- és magasépítési tevékenység korlátozása.
2. A park dendrológiai értékei, faállománya fennmaradásának biztosítása, életkörülményeinek javítása, lehetőség szerint fejlesztése, bővítése.
3. A terület flórájának és faunájának a szükséges életfeltételek biztosítása, fenntartása, lehetőség szerinti fejlesztése (biodiverzitás növelése).
4. A balesetveszélyt nem jelentő álló, és a földön fekvő holtfa egy részének területen hagyása, a biodiverzitás megőrzése és az erdőállomány ellenállóképességének erősítése érdekében.
5. Az inváziós fajok, elsősorban az ostorfa (*Celtis occidentalis*) terjedésének lassítása, visszaszorítása.
6. A terület fenntartása és fejlesztése során a kert történeti állapotainak, értékeinek figyelembe vétele
7. A kerttörténeti értékek (élő és élettelen) megóvása, pótlása, helyreállítása, rekonstrukciója.

6. Részletes kezelési előírások

A tervezési területre az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet előírásait kell alkalmazni. A Natura2000 fenntartási terv előírásait a kezelési

tervben figyelembe vettük. A Natura2000 terület fenntartási terve (2014.) szerint a tervezési terület az alábbi kezelési egységbe tartozik:

KE1 Magas fűű üde gyepek
KE5 Vizes élőhelyek
KE7 Arborétum és
KE8 Idegenhonos fajok uralta erdők.



A Tengelici rétek (HUDD20070) Natura 2000 terület fenntartási terve (2014.)

6.1. Művelési ághoz, kezelési egységhez nem köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

1. A területen tilos a nyíltterű tűzgyújtás.
2. A területen hulladékudvar, szelektív hulladékgyűjtő sziget, reklámtábla, termálkút, ideiglenes építmény - a természetvédelmi kezelést, valamint a kulturális örökségvédelemmel kapcsolatos, jogszabályban előírt feladatok végrehajtását szolgáló építmény elemének kivételével - nem létesíthető.
3. A területen vadat vonzó, csalogató vagy a vadlétszámot bármilyen módon növelő vadgazdálkodási berendezést (sózó, szóró, befogó, etetni stb.) tilos létesíteni.
4. A védett területeken vegyszer – szerves és egyéb műtrágya, gyomirtó, peszticid stb. – használata és tárolása, anyagkitermelés, szemét, sít stb. lerakása, terepautózás és terepmotorozás tilos!
5. Védett területen levő, a védelem okát adó idős fát kivágni akkor lehet, ha természetes okból kiszáradt, és balesetveszélyessé vált. Azonnali intézkedést igénylő, életveszéllyel vagy súlyos kárral fenyegető helyzet esetén a fa kivágását el lehet végezni, azonban azt az elsőfokú természetvédelmi hatóságnak haladéktalanul be kell jelenteni.
6. A védett területen végzett magas- és mélyépítési munka, közmű, építmény elhelyezése során be kell tartani a MSZ 12042:2023 Fák védelme építési területeken szabvány előírásait és az építési tevékenység tervezési szakaszában, de legkésőbb az építési tevékenység megkezdése előtt az értékes idős fákra veszélyt jelentő tényezőket, folyamatokat fel kell mérnie, és a szabvány melléklete szerinti favédelmi tervet kell elkészíttetni.
7. Közvilágítási lámpatest, térfigyelő kamera, stb. csak a fák lombkoronájának jelenlegi és későbbi károsodása nélkül helyezhető el, légvezeték miatt a fák nem csonkolhatók. A lámpatestek kialakításánál figyelemmel kell lenni a fényszennyezés minimalizálására.
8. Védett park jellegét megváltoztató építési és felújítási munka (pl: utak nyomvonal-vezetésének megváltoztatása, játszóterek építése, játszótéri felszerelési tárgyak cseréje, ivókút, szökőkút, szobor, köz- és díszvilágítás, pavilon, létesítése) csak kertépítészeti engedélyezési terv alapján végezhető.

6.2. Művelési ághoz, illetve gazdálkodáshoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

KE1 Magas fűvű üde gyepek

1. A gyepek fenntartása kaszálással vagy legeltetéssel lehetséges. A gyepek juh, kecske, szarvasmarha, ló legeltetésével vagy kaszálással hasznosíthatók. – A túllegeltetés egész évben tilos.
2. Amennyiben a kaszálás során védett madár fészkelését észlelik a gyeppen, a munkát azonnal fel kell függeszteni, és értesíteni kell a természetvédelmi kezelőt.
3. A kaszálás során legalább 5-10 centiméteres tarlómagasságot kell hagyni.
4. A kaszálást mozaikosan kell végezni, a területen mindig kell lenni 5-10% kaszátlan gyepterületnek. Ezek helyét évente változtatni kell.
5. A levágott és megszáradt növényi anyagot a kaszálást követő 2-4 héten belül a területről le kell hordani.
6. A gyepterületeket mechanikai módszerrel fellazítani, felszaggatni tilos!
7. A kezelési egység idős szoliter fái védendőek.
8. A növényzet égetése a 306/2010. (XII.23.) Kormányrendelet 27.§ (3) értelmében tilos.

KE5 Vizes élőhelyek

A kezelési egység nádasai, magassásosai, zsombékosai és bokorfüzesei az év jelentős részében víz alatt vagy nedves talajállapotban vannak. Ezeken a területeken a gazdálkodás nem jellemző és természetvédelmi szempontból nem is szükséges, hasznosítás mentes területként javasolt kezelni. Kivételt képezhetnek a nádasok. A nádgazdálkodást, a nádaratást, extenzív módon, időbeli és térbeli korlátozások mellett, kíméletes módon végezhető. A különféle madárfajok, különböző fészkelési igényének kielégítése érdekében, amennyiben

lehetséges, a nádasok legfeljebb 80 %-át öt évente le lehet aratni, illetve 20 %-ot változó helyen meghagyni. A kezelési egységben az Éri-patak, és annak mellék árkainak tisztítása, és ezzel a vízelvezetés felgyorsítása nem kívánatos. A vizes élőhelyeken a tavaszi, nyár elején jelentkező belvizek elvezetése nem szükséges, természetvédelmi kezelési cél annak megőrzése. A nádas mechanikai módszerrel fellazítani, felszaggatni tilos!

Az Éri-patak és a jelenleg kiszáradt tavainak vízrendezési fenntartási munkáinak kivitelezését megelőzően, természetvédelmi-ökológiai szempontokat figyelembe vevő terv készítését és egyeztetését javasoljuk a működési terület szerint illetékes Nemzeti Park Igazgatósággal.

KE7 Arborétum

Az arborétum erdőiben a gazdálkodás során a folyamatos erdőborítás biztosítása a kívánatos, így a véghasználatok teljes mellőzése a cél. Emellett az idős fák arányának és álló és fekvő holtfa mennyiségének megőrzése, meghagyása szükséges. A tarvágás mint kizárólagos véghasználati mód, kerülendő. A fakivágásokat a cserjék kíméletével, a vegetációs időn kívül, lehetőleg fagyos időben javasolt végezni. Az arborétumban gazdálkodással érintett erdőkben az elegyesség és az állományszerkezeti változatosság megőrzése, bővítése, a park telepített idős példányainak megőrzése mellett indokolt. A szomszédos területek felől terjeszkedő akácot minden eszközzel vissza kell szorítani, hogy az élőhely degradálódását megakadályozzuk. A viharkárral érintett területen lábon álló holtfa és az őshonos egyedek meghagyása szükséges, a felújítás során pedig törekedni kell az őshonos fajokkal történő felújulás elsődlegességére.

KE8 – Idegenhonos fajok uralta erdők

A tervezési területen az idegenhonos erdők nem kívánatosak. Az akác és az osterfa terjedését meg kell akadályozni, vagy legalább lassítani. Akácos esetén a kiöregítés, az esetlegesen betelepült őshonos egyedek megsegítése, és őshonos alátéplételezés lehet a vegyszermentes megoldás, a nyugati osterfa esetén csak drasztikus megoldás (vegyszerezés) lehet egyáltalán célravezető, aminek egyeztetése a természetvédelmi kezelővel mindenképpen szükséges.

Ke6 Üzemtervezett erdő

Az arborétum erdőiben a gazdálkodás során a folyamatos erdőborítás biztosítása a kívánatos, így a véghasználatok teljes mellőzése a cél. Az erdő természetes, vagy természetközeli állapotának javítása érdekében a beavatkozások célja – a folyamatos erdőborítottság fenntartása mellett – csak a védetté nyilvánítás céljának és a természetvédelmi célkitűzéseknek megfelelő fajösszetétel, valamint kor- és állományszerkezet kialakítása lehet. Az arborétumban gazdálkodással érintett erdőkben az elegyesség és az állományszerkezeti változatosság megőrzése, bővítése, a park telepített idős példányainak megőrzése mellett indokolt. Emellett az idős fák arányának és álló és fekvő holtfa mennyiségének megőrzése, meghagyása szükséges. A tarvágás mint kizárólagos véghasználati mód, kerülendő. A fakivágásokat a cserjék kíméletével, a vegetációs időn kívül, lehetőleg fagyos időben javasolt végezni. A szomszédos területek felől terjeszkedő akácot minden eszközzel vissza kell szorítani, hogy az élőhely degradálódását megakadályozzuk. A viharkárral érintett területen lábon álló holtfa és az őshonos egyedek meghagyása szükséges, a felújítás során pedig törekedni kell az őshonos fajokkal történő felújulás elsődlegességére.

5.2. Engedély nélkül végezhető fenntartási feladatok

Az engedély nélkül végezhető, alábbi fenntartási feladatok elvégzése a vagyonkezelő illetve a tulajdonos kötelezettsége.

1. Az érintett erdőterületeken folytatható gazdálkodást a mindenkori körzeti erdőterv alapján végezheti a gazdálkodó.
2. A védett, idős fák egészségi állapotának figyelemmel kísérése, szükségessé váló beavatkozások elvégzése: borostyán leszedése, száraz ágak eltávolítása, sebkezelés, szükség esetén műszeres favizsgálat.
3. A biológiai korhatárt elérő, gombásodó, kiszáradó, beteg, balesetveszélyes faegyedek eltávolítása – amennyiben balesetveszély elhárítása nem indokolja az azonnali beavatkozást – a vegetációs és fészkelési időszakon kívül (augusztus 15. és március 1. között).
4. A tisztások, gyepek borítású területek rendszeres kaszálása az időjárástól függően évi maximum 3-4 alkalommal, kaszolatlan, virágos foltok meghagyásával történjen.
5. Az elpusztult, eltávolított faegyedek helyén és egyéb ültetésre alkalmas helyeken a történeti kert jellegének megfelelő és/vagy a térségre jellemző őshonos fafajok allergén virágport nem termelő változatainak vagy inváziós tulajdonságokkal nem rendelkező exóták telepítése
6. Védett fajok életfeltételeinek megteremtése vagy javítása, madár- és denevér odúk kihelyezése, karbantartása, az odvas fák védelme
7. Fészkelési, költési időszakban a parkfenntartási és a természetvédelmi kezelési tevékenységek során fokozottan ügyelni kell a fészkek biztonságára.
8. A fellépő növényi és állati kártevők elleni megelőző védelem biztosítása (permetezés)
9. A borostyán és balesetveszélyt jelentő száraz ág részek eltávolítása.
10. A terület özöngyom mentességének biztosítása, az ostorfa, akác és zöld juhar terjedésének korlátozása.

5.3. Oktatás, kutatás, látogatás

Oktatás és kutatás, látogatás a tulajdonos(ok) hozzájárulásával végezhető. A park területén végzett természetvédelmi és egyéb célból végzett kutatási tevékenységről a tulajdonost és a vagyongazdát tájékoztatni kell.

Javasolt kutatások, felmérések, monitorozások:

1. Javasolt a területen található idős, kerttörténeti jelentőséggel rendelkező faegyedek kataszterének elkészítése.
2. A védett területeken nincs olyan növény- vagy állatcsoport, amelyek kutatására feltétlenül szükség van. Viszont néhány állatfaj jelenlétének időnkénti vizsgálata (monitorozása), illetve a kezelési terv megalapozó dokumentációjához nem vizsgált állatcsoportok kutatása további információkkal szolgálhat a terület élővilágáról. A felsorolt témák javaslatok későbbi kutatásokhoz.
3. Az inváziós fajok terjedésének figyelése
4. Denevérfauna felmérése.
5. Rovarfauna felmérése

Ez a terv tíz éves időszakra szól, 2035-ben válik szükségessé felülvizsgálata. Azonban a természetes körülményekben jelentkező, nem várt események korábbi felülvizsgálatát lehetővé teszik.

Pécsett, 2025. 06. 16.